

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1932 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Skandinaviska Kreditaktiebolaget m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 31 mars 1932 dagtecknad proposition nr 248, *Propositionen nr 248.* som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att

dels, på i huvudsak de av chefen för finansdepartementet i ovanberörda statsrådsprotokoll angivna villkor, å statens vägnar teckna och erlægga likvid för förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget till belopp av 100 miljoner kronor ävensom lämna samma bolag lån intill sammanlagt belopp av 115 miljoner kronor,

dels ock ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 30 miljoner kronor att i enlighet med vad av departementschefen föreslagits användas för lämnande av stöd åt svenska kreditinrättningar, som på grund av rådande krisläge kunna befinnas vara i behov därav.

Föredragande departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Sverige drabbades relativt sent av den ekonomiska kris, som, med början i Amerika hösten 1929, under de två sista åren spritt sig över snart sagt hela världen. Under år 1931 gjorde sig emellertid även hos oss depressionen allt tydligare märkbar. I maj sistnämnda år inträffade den österrikiska bankkrisen, ett par månader senare följde Tysklands betalningssvårigheter, och i september nödgades först England och därefter de skandinaviska länderna frångå guldmynntfoten.

Särskilt karakteristisk för den nuvarande krisens utveckling har varit en efter hand alltmera ökad brist på förtroende inom det internationella kreditväsendet med därav föranledda ödesdiga rubbningar i betalnings- och likviditetsförhållandena. På grund därav att Sverige under de senare åren i allt högre grad och i en med hänsyn till våra resurser avsevärd omfattning dragits in i de internationella kapitaltransaktionerna, har läget för vår del skärpts mera än eljest behövt bliva fallet.

Den allmänna förtroende- och likviditetskrisen har naturligt nog kommit att

medföra en stark påfrestning för sådana företag, som äro beroende av den internationella kapitalmarknaden, i främsta rummet för den av numera avlidne ingenjören Ivar Kreuger ledda koncernen. Denna uppgives redan under år 1931 hava mött betydande svårigheter vid anskaffandet av det kapital, som erfordrades för fullgörandet av vissa tidigare ingångna förpliktelser. Svårigheterna hava ytterligare stegrats i mån som det allmänna läget försämrats och allt flera länder infört restriktioner av olika slag mot de fria kapitalrörelserna. Koncernen torde därigenom hava fått betydande tillgångar fastlåsta, varigenom lånebehovet ökades. Då tidigare uppgjorda planer att anskaffa nödiga medel genom långfristiga kreditoperationer gått om intet, torde koncernen hava blivit nödsakad att i stor utsträckning tillgodose sitt kapitalbehov genom kortfristiga krediter. I den mån som krisläget tillspetsades, har koncernen sett sig hänvisad till att söka i ökad omfattning fylla sitt penningbehov i Sverige, vars kapitalmarknad därigenom hårt tagits i anspråk. Då slutligen den avveckling av vissa tillgångar, varmed man tidigare torde hava räknat för att kunna nedbringa de korta krediterna, icke kunnat fullföljas, synas svårigheterna att anskaffa nödiga likvida medel hava blivit övermäktiga.

I och med ingenjör Kreugers plötsliga frånfälle har krisen inträtt i ett akut skede. Erinras må, hurusom från statsmakternas sida åtgärder ofördröjligen vidtoges, varigenom betalningsansånd möjliggjordes för aktiebolaget Kreuger & Toll och ingenjör Kreugers stärbhus samt för vissa koncernen närstående bolag och personer. Omedelbart därefter igångsattes genom opartiska utredningsmän en objektiv och ingående granskning av Kreuger & Tolls ställning. Av denna undersökning hava ännu icke några definitiva resultat vunnits. Klart är dock, att bolaget lidit mycket svåra förluster. Givetvis hava även andra till Kreugerkoncernen anslutna företag hårt drabbats av krisen.

Det är emellertid icke nog härmed. I det bekymmersamma läge, vari vårt näringsliv redan förut befann sig såsom en följd av den rådande långvariga depressionen, är det naturligt, att verkningarna av det inträffade gjort sig starkt kännbara jämväl på andra områden. Inför den allmänna oro, som gripit omkring sig, har även det bankinstitut, som varit Kreugerkoncernens främsta svenska kreditgivare, Skandinaviska kreditaktiebolaget, fått vidkännas en påtaglig, åtminstone temporär påfrestning.

Under åberopande av de senaste dagarnas händelser har nu Skandinaviska kreditaktiebolaget i en till mig ställd skrivelse av den 24 mars 1932 uttalat, att banken i synnerlig mån rönt påkänning av Kreugerkoncernens under världskrisens fortgång alltmera ökade svårigheter. Med hänsyn till betydelsen av att bankens mot dess solvens svarande förtroende hos allmänheten icke äventyrades genom överhandtagande likviditetssvårigheter, funne sig banken böra framhålla behovet av att åtgärder ofördröjligen vidtoges för bringande av erforderlig lättnad åt banken. Någon annan utväg än en skyndsam och effektiv stödaktion från statens sida syntes här icke vara framkomlig. Banken har för den skull hemställt, att denna viktiga fråga måtte tagas under omedelbart övervägande.

Sedan jag i anledning av den sålunda gjorda framställningen anmodat bank- och fondinspektionen att avgiva yttrande i frågan, har inspektionen i skrivelse den 28 mars 1932 anfört följande:

Vad till en början angår bankens ställning, så utgöras bankens egna fonder av: grundfond 87,188,000 kronor och reservfond 94,812,000 kronor, vartill komma andra fonder och reserverade medel omkring 11,000,000 kronor samt 1931 års behållning 11,037,000 kronor. Bankens egna medel uppgå sålunda till sammanlagt 204,037,000 kronor. Banken har därjämte upplagt ett s. k. förlagslån å 100,000,000 kronor, med prioritet före aktierna men efter bankens övriga förbindelser. Nämda förlagslån är upptaget mot förlagsbevis, utfärdade den 15 juni 1925 och löpande med $5\frac{1}{2}$ % årlig ränta samt förfallande till betalning den 15 juni 1940. Banken äger jämväl rätt att före den 15 juni 1940, dock tidigast den 15 juni 1935, helt eller delvis inlösa bevisen, men i så fall till en kurs av 103 %.

Inlåningen från allmänheten uppgick den 29 februari 1932 till 571,544,000 kronor, skulderna till inhemska banker och sparbanker ävensom till utländska banker och bankirer till 66,235,000 kronor.

Bankens omslutning nyssnämnda dag uppgick till 985,526,000 kronor, vartill kommo i riksbanken rediskonterade växlar ävensom garantiförbindelser för likvider 326,190,000 kronor eller sålunda tillhopa 1,311,716,000 kronor.

Såvitt inspektionen kunnat finna är det läge, vari banken genom de på sistone inträffade händelserna råkat, utslutande att hänföra till bankens likviditet. Genom engagemang, som under år 1931 ingåtts med ingenjör Ivar Kreuger och företag, tillhörande Kreugerkoncernen, hava nämligen av de medel, vilka stått och ställts till bankens förfogande, mycket stora belopp blivit bundna. Inspektionen anser sig böra framhålla, att för nu ifrågavarande engagemang ställts hypotek, som, såvitt det för inspektionen är möjligt att bedöma, måste anses vara betryggande, men som under nu rådande förhållanden icke kan realiseras.

Enligt inspektionens förmenande äro åtgärder av nöden för att bringa banken lättnad i dess sålunda iråkade läge, och inspektionen delar bankens uppfattning, att i föreliggande situation den enda utvägen i sådant hänseende är en stödaktion, i vilken staten deltagar. Inspektionen vill därjämte framhålla, att, i vilken form stödet än lämnas, de vidtagna åtgärderna böra bliva så omfattande, att förtroendet för banken upprätthålles.

För mitt eget vidkommande delar jag bank- och fondinspektionens mening, att ett ingripande i förevarande fall synes vara ofrånkomligt. Särskilt i nuvarande läge med den allmänna oron på den internationella penningmarknaden, de alltjämt tilltagande avsättningssvårigheterna i utlandet för våra exportalter, den betydande arbetslösheten inom landet och de bekymmer, med vilka det produktiva arbetet för närvarande har att kämpa i form av dryga räntor och andra höga produktionskostnader, skulle en bankkris av den omfattning, varom här är fråga, med därav föranledda kreditätstramningar och andra följder kunna leda till vittgående konsekvenser för vårt näringsliv, såväl jordbruk som handel och industri, och därmed för hela vår folkhushållning. Det synes mig därför vara en angelägenhet av utomordentlig vikt, att effektiva åtgärder skyndsamt vidtagas, så att förtroendet för vårt kreditväsen icke äventyras, utan det lugn, som allmänheten hittills med fog visat, allt framgent kan bibehållas. Härvid läser under nu rådande exceptionella förhållanden ett effek-

tivt stöd från statens sida näppeligen kunna undvaras. Därutöver torde emellertid böra påkallas en samfällad medverkan från landets privata banker. Stöd från statens sida synes mig så mycket hellre böra lämnas, som det, enligt vad bank- och fondinspektionen framhållit, i förevarande fall torde gälla en likviditetsfråga, vadan statens bistånd, även om detsamma måste bliva av betydande omfattning, under en normal utveckling icke synes innebära förlustrisk för statens del.

Med utgångspunkt från nu angivna allmänna synpunkter hava under de senaste dagarna hållna överläggningar resulterat i ett förslag till stödaktion av huvudsakligen följande innehåll:

1. Staten tecknar genom riksgäldskontoret förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget för 100 miljoner kronor, löpande med 5.5 procent ränta. Förlagslånet skall hava samma rätt som bankens 5.5 procent förlagslån av år 1925. Förlagsbevisen, som i mån så finnes lämpligt må av staten försälgas, skola vara till fullo inlösta senast den 15 juni 1940. Skandinaviska kreditaktiebolaget är berättigat att, i den mån lånet alltjämt befinner sig i statens ägo, när som helst inlösa större eller mindre del därav. Därest avbetalning verkställs å 1925 års förlagslån, skall samtidigt minst samma belopp i staten tillhöriga förlagsbevis av det nya lånet inlösas.

2. Staten lämnar genom riksgäldskontoret Skandinaviska kreditaktiebolaget lån, löpande med 5.5 procent ränta, å intill 115 miljoner kronor. För krediten pantförskrivs vissa i riksbanken nu belånade eller andra likvärdiga förbindelser å motsvarande belopp med tillhörande säkerheter.

Krediten förutsättes amorteringsfri under åren 1932 och 1933. Varje följande år amorteras en tiondel av ursprungliga beloppet, med rätt för Skandinaviska kreditaktiebolaget att när som helst inbetala hela krediten eller göra större avbetalningar än som sålunda stipulerats.

3. För att ytterligare stärka Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet insätta ett antal svenska affärsbanker på depositions- eller kapitalräkning i kreditbolaget ett belopp av tillhoppa 40 miljoner kronor, bundet på ett år, varvid förutsättningen är, att minst halva beloppet kommer att kvarstå ytterligare ett år.

4. Så länge staten innehar någon del av det under punkt 1) omnämnda förlagslånet eller den under punkt 2) omnämnda krediten ej är till fullo gulden, äger Skandinaviska kreditaktiebolaget icke till sina aktieägare utdela mer än högst 5.5 procent eller, med avrundning uppåt, 8 kronor per aktie (som nominellt lyder å 142 kronor). Det förutsättes, att någon utdelning icke äger rum innevarande år.

Förslaget innebär sålunda i huvudsak, att Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet skulle stärkas genom att banken tillföras *dels* 100 miljoner kronor genom nya förlagsbevis, tecknade av staten, med inlösningsskyldighet först den 15 juni 1940, *dels* intill 115 miljoner kronor i av staten beviljade långfristiga lån, *dels slutligen* 40 miljoner kronor, som skola av svenska banker insättas på räkning i kreditbolaget med bundenhet på viss tid. De av staten lämnade tillskotten, som skola löpa med 5.5 procent ränta, kunna när som helst av banken återbetalas. Intill dess så till fullo skett, skall utdelningen å aktierna i banken vara begränsad till belopp, som nära motsvarar nämnda procentsats. Det förutsättes, att särskilt avtal träffas mellan riksgäldskontoret och Skandinaviska kreditaktiebolaget, däri de närmare villkoren för den ifrågavarande stödaktionen fixeras.

Med hänsyn till nuvarande ovissa läge torde emellertid klokhet och förtänksamhet bjuda, att medel göras tillgängliga att möta eventuellt framträdande ytterligare behov av stöd åt det svenska kreditväsendet. För detta ändamål synes mig ett belopp av förslagsvis 30 miljoner kronor böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att användas i den mån särskilt behov av bistånd från statens sida kan konstateras föreligga och där dylikt bistånd synes bliva av verklig betydelse. Inför den nuvarande knappheten på arbetstillfällena och i ett läge, där bland annat ur handelsbalansens synpunkt det är av yttersta vikt att söka så långt görligt är uppehålla det produktiva arbetet, måste det vara angeläget att undvika rubbningar inom penningväsendet och kreditgivningen. Huruvida ett dylikt bistånd bör lämnas genom teckning av förlagsbevis, insättande av medel, bundna på viss tid, eller på annat sätt kan givetvis icke på förhand avgöras. Bestämmandet härutinnan torde böra ankomma på Kungl. Maj:ten, sedan fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret beretts tillfälle att yttra sig i ämnet. Därest stödaktion av den art, jag här angivit, skulle visa sig påkallad, förutsätter jag, att jämväl de svenska bankerna, i känsla av solidaritet och gemensamt ansvar för upprätthållandet av landets kreditväsen, skola vara beredda att lämna en effektiv medverkan.

Enligt den plan till stödåtgärder, som jag i det föregående skisserat, skulle av staten ställas till förfogande 100 miljoner kronor för tecknande av förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget, intill 115 miljoner kronor för lämnande av långfristiga lån till samma bolag samt 30 miljoner kronor för ytterligare stödaktioner, som kunna visa sig påkallade. Sammanlagda beloppet utgör alltså 245 miljoner kronor. Medelsanskaffningen bör ombesörjas av riksgäldskontoret och synes lämpligen kunna tillgå sålunda, att, i den mån andra medel icke finnas tillgängliga, skattkamarväxlar tillhandahållas i erforderlig omfattning.

Över den upprättade planen till stödåtgärder hava fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret satts i tillfälle att avgiva yttrande.

Fullmäktige i riksbanken hava i utlåtande den 30 mars 1932 till svar härå anfört följande:

Fullmäktige hava under hand erhållit del av ett av bank- och fondinspektionen avgivet den 28 i denna månad dagtecknat yttrande angående Skandinaviska kreditaktiebolagets ställning. Därav framgår, att bankens iråkade svårigheter enligt inspektionens åsikt äro att tillskriva dess bristande likviditet. Enligt inspektionens förmenande äro åtgärder därför av nöden för att bringa banken lättnad och inspektionen anser, att i föreliggande situation den enda utvägen i sådant hänseende är en stödaktion i vilken staten deltar. Inspektionen framhåller därjämte, att, i vilken form stödet än lämnas, de vidtagna åtgärderna böra bliva så omfattande, att förtroendet för banken upprätthålles.

Även enligt fullmäktiges mening är Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet så ansträngd, att åtgärder till dess förbättrande synas nödiga, och hava fullmäktige icke något att erinra mot de i detta syfte föreslagna anordningarna.

Fullmäktige förutsätta härvid, att de nya medel, vilka tillföras Skandinaviska kreditaktiebolaget, i erforderlig omfattning användas för nedbringande av bankens förbindelser till riksbanken, varigenom vinnes, att de ifrågasatta transaktionerna icke medföra ökning av riksbankens sedelutgivning.

Under återopande av vad sålunda anförts, hava bankofullmäktige tillstyrkt åtgärder i överensstämmelse med de i förslaget angivna riktlinjerna.

Jämväl *riksgäldsfullmäktige* hava i utlåtande den 30 mars 1932 meddelat, att fullmäktige ansåge sig böra tillstyrka de ifrågasatta åtgärderna.»

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionen i första kammaren, nr 346, av herr *Björnsson* jämte fyra andra av kammarens ledamöter samt motionen i andra kammaren, nr 509, av herr *Magnusson* i Skövde.

Motion
I: 346.

I förstnämnda motion anföres och hemställes följande:

»I Kungl. Maj:ts proposition nr 248 föreslås, att ett belopp av sammanlagt 215 miljoner kronor skall användas till en stödaktion till förmån för Skandinaviska kreditaktiebolaget. Med hänsyn till de väldiga summor, med vilka staten sålunda skall engageras i Skandinaviska kreditaktiebolaget, synes det vara rimligt, att staten också tillser, att det allmänna erhåller ett tillbörligt inflytande uti bankens ledning.

Med återopande av det anförda hemställes, att riksdagen måtte besluta, att, vid upprättandet av avtal med Skandinaviska kreditaktiebolaget om stödaktionen, staten betingar sig, att riksgäldskontoret skall äga utse direktörer i banken vid sidan av de av bolagsstämman eller styrelsen utsedda direktörerna med befogenhet att kunna förhindra åtgärder, vilka icke överensstämma med det allmännas intresse eller kunna äventyra bankens soliditet.»

Motion
II: 509.

I sistnämnda motion anföres och hemställes följande:

»I anslutning till av mig i andra kammaren vid avlämnandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 248 gjorda uttalandet, vartill hänvisas, och till sakförhållandena, att en stödaktion av tillnärmelsevis i nämnda proposition föreslagna omfattning icke tillförene ifrågasatts samt till förefintliga risker att, förutom nu kända orsaker till bristande likviditet, nya sådana kunna inom relativt kort tidrymd framträda och av denna anledning alla av Skandinaviska kreditaktiebolaget under den tid stödaktionen omfattar intjänade medel böra reserveras till fullgörande av bankens skuldförbindelser, får jag härmed hemställa, att riksdagen såsom villkor för bifall till det av Kungl. Maj:t i proposition nr 248 föreslagna stödet åt Skandinaviska kreditaktiebolaget föreskriver, att, intill dess av staten försträckta belopp till statsverket återbetalats, eller det efter senare prövning och beslut av Konung och Riksdag annorlunda prövas skäligt, någon utdelning å aktier i Skandinaviska kreditaktiebolaget icke må få äga rum.»

Utskottet.

I syfte att erhålla grundval för ett i möjligaste mån ingående bedömande av såväl Skandinaviska kreditaktiebolagets ställning som ock vissa förhållanden i övrigt av betydelse för den föreliggande frågans behandling har utskottet inhämtat upplysningar dels av förste deputeraden i riksbanken, bankinspektören samt sparbanksinspektören, dels ock av generaldirektören T. Nothin i egenskap av utredningsman för granskning av aktiebolaget *Kreuger & Tolls* ställning.

Av de uppgifter, som sålunda erhållits till komplettering av den i propositionen lämnade utredningen, har utskottet funnit bestyrkt, att Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet på grund av omständigheter, som i propositionen berörts, för närvarande är så ansträngd, att särskilda åtgärder för lättnad åt

banken måste anses erforderliga för att undvika en rubbning i det allmänna förtroendet för banken. Att ett stöd i sådant syfte i detta fall lämnas, torde med hänsyn till bankens betydande omfattning och centrala ställning såsom kreditinstitut för stora delar av landets näringsliv få betraktas såsom ett viktigt allmänt intresse. Till belysande härav må beträffande bankens kreditgivning framhållas att — även om bland bankens engagemang de åt företag, anslutna till Kreugerkoncernen, beviljade försträckningarna intaga en framträdande plats — den övervägande delen av engagemangen utgöres av andra krediter, vilka hänföra sig till ett mycket stort antal låntagare, representerande praktiskt taget alla områden av svensk företagsamhet och fördelade på så gott som alla delar av landet. Uppenbarligen skulle vid nu angivna förhållanden en av inträdda likviditetssvårigheter framkallad rubbning i allmänhetens förtroende till banken med därav följande svårigheter för den kreditgivning, som är nödvändig för fortsatt uppehållande av denna företagsamhet, i det nuvarande tidsläget komma att föranleda djupgående störningar i näringslivet och därigenom medföra en högst avsevärd skärpning av den rådande krisen med en mycket betydande ökning av arbetslösheten såsom en av de ofrånkomliga följderna. Med hänsyn härtill samt då en skyndsam och tillika effektiv lättnad för banken synes kunna åvägbringas endast genom ingripande från statens sida, vill utskottet för sin del i likhet med departementschefen tillstyrka, att åtgärder för ett sådant ingripande vidtagas. En förutsättning för stödåtgärder från statens sida bör emellertid, såsom i propositionen föreslagits, lämpligen vara, att andra enskilda banker lämna sin medverkan till sådana åtgärder.

Vid den undersökning av Skandinaviska kreditaktiebolagets ställning, som utskottet med ledning av tillgängligt material företagit, har utskottet kommit till den uppfattningen, att en stödaktion av den omfattning, vilken i propositionen föreslagits och varigenom lättnad skulle beredas banken med tillhoppa icke mindre än 255 miljoner kronor, under föreliggande förhållanden kan anses tillräcklig för vinnande av det med åtgärden avsedda syftet. Såvitt utskottet vid sin granskning kunnat finna, läser också en hjälp av denna omfattning kunna lämnas utan att vid normal utveckling på det ekonomiska området risk för förlust för staten behöver uppstå.

På grund av det anförda vill utskottet för sin del i princip biträda det förslag, som i propositionen framlagts.

Vad i propositionen föreslagits beträffande det närmare sättet för den statliga stödaktionens genomförande giver utskottet anledning till uttalanden i följande hänseenden.

I fråga om det förlagslån å 100 miljoner kronor, som riksgäldskontoret skulle teckna i Skandinaviska kreditaktiebolaget, innebär Kungl Maj:ts förslag, att detta lån skulle erhålla samma rätt som bankens år 1925 utgivna förlagslån. Inom utskottet har ifrågasatts, att statens här avsedda kapitaltillskott skulle lämnas i sådan form, att staten för detsamma erhöle bättre rätt till betalning ur bolagets tillgångar än som tillkommer innehavarna av förlagsbevis tillhörande 1925 års förlagslån. Efter övervägande av olika på frågan inverkan

omständigheter har utskottet emellertid ansett sig böra på denna punkt biträda Kungl. Maj:ts förslag. Mot den av Kungl. Maj:t föreslagna räntesatsen av 5.5 procent finner utskottet ej anledning till erinran.

Med avseende å det lån till belopp av intill 115 miljoner kronor, som därutöver skulle lämnas banken, har Kungl. Maj:t föreslagit, att detta skulle löpa med en för hela lånetiden fixerad ränta av 5.5 procent. Utskottet har för sin del funnit skäligt, att räntan för ifrågavarande lån utgår efter en räntefot, som med en procent överstiger riksbankens vid varje tidpunkt gällande officiella diskonto för växlar på högst tre månader, dock lägst efter 5.5 procent.

Vad härefter angår frågan om begränsning av rätten till utdelning åt bankens aktieägare, går Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende ut på att, så länge staten innehar någon del av förlagslånet å 100 miljoner kronor eller lånet å intill 115 miljoner kronor icke är tillfullo guldet, banken icke skulle äga utdela mer än högst 5.5 procent eller, efter avrundning uppåt, 8 kronor per aktie. I motionen II: 509 har ifrågasatts, att såsom villkor för lånen skulle stadgas förbud mot varje utdelning till aktieägarna, så länge av staten försträckta belopp icke återbetalats eller statsmakterna efter prövning annorlunda medgivit. Enligt utskottets mening skulle emellertid ett dylikt villkor vara ägnat att motverka syftet med den föreslagna stödaktionen och jämväl i övrigt ur flera synpunkter vara mindre lämpligt. Icke minst torde vid denna frågas bedömande böra tagas hänsyn till betydelsen jämväl ur statens synpunkt av att hos bankens talrika aktieägare bibehålles det starkare intresse av bankens skötsel, som möjligheten till utdelning måste innebära. På grund av vad nu anförts avstyrker utskottet bifall till motionen. Däremot finner utskottet påkallat att, såsom i propositionen föreslagits, maximering av utdelningen äger rum under den tid, banken åtnjuter lån från statens sida. Mot den av Kungl. Maj:t föreslagna maximeringen till 8 kronor per aktie har utskottet ansett sig icke böra framställa erinran. En dylik maximering innebär uppenbarligen icke, att från statens sida avses att en utdelning med nämnda procentsats under alla förhållanden bör äga rum. Frågan, huruvida och i vad mån utdelning till aktieägarna inom den angivna maximigränsen bör ske, är givetvis beroende av om banken för det verksamhetsår, bokslutet avser, kan uppvisa sådant driftsresultat, att vinstmedel för utdelning stå till förfogande efter det erforderliga avskrivningar ägt rum och tillgångarna upptagits till betryggande värden. I likhet med vad i propositionen uttalats, förutsätter utskottet, att någon utdelning icke äger rum under innevarande år.

I detta sammanhang har utskottet ansett sig böra understryka vikten av att omkostnaderna för banken i möjligaste mån begränsas.

I samband med villkoren för den förordade stödaktionen har utskottet vidare till behandling förehåft den i motionen I: 346 berörda frågan om kontroll från statens sida över bankens verksamhet. Motionärernas förslag innebär i detta avseende, att såsom förutsättning för stödaktionen skulle stadgas, att riksgäldskontoret skulle vid sidan av de av styrelsen utsedda direktörerna äga tillsätta direktörer i banken med befogenhet att förhindra åtgärder, vilka icke överensstämmer med det allmännas intresse eller kunna äventyra bankens soliditet. Detta förslag har utskottet av flera skäl ansett sig icke kunna biträda. Efter

utskottets uppfattning skulle en anordning, varigenom staten toge direkt del i bankens ledning, kunna föranleda en olämplig uppdelning av ansvaret för bankens skötsel samt jämväl i övrigt vara ägnad att medföra konsekvenser, vilka nu ej kunna överblickas. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen. Enligt utskottets mening får emellertid en förstärkt kontroll från det allmännas sida över bankväsendet anses vara i och för sig högeligen önskvärd. Erfarenheten har såväl nu som tidigare visat, att bank- och fondinspektionen med nuvarande organisation ingalunda alltid kan utöva den förebyggande verksamhet, som med denna institution torde hava avsetts. En förstärkning och utbyggnad av inspektionen synes utskottet vara ett oeftergivligt villkor för ernående av en tillfredsställande tillsyn över bankerna, och anstalter härför böra efter utskottets uppfattning utan dröjsmål komma till stånd. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t tager denna fråga under skyndsamt övervägande och vidtager de åtgärder, som i det angivna syftet kunna finnas påkallade. Därest för en lösning av frågan riksdagens medverkan prövas erforderlig, utgår utskottet från att förslag härutinnan förelägges innevarande års riksdag. I den mån särskild kontroll påkallas beträffande kreditinstitut, som erhållit försträckning genom statliga organ, torde det kunna ankomma på dessa organ att åvägabringa sådan särskild kontroll.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit beträffande stöd åt Skandinaviska kreditaktiebolaget har ej givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Innan beslut från Kungl. Maj:ts sida meddelas angående utbetalande av de i det föregående omförmälda lånebeloppen, torde i fråga om de närmare villkoren för försträckningarna böra föreligga ett mellan riksgäldskontoret och Skandinaviska kreditaktiebolaget upprättat avtal av beskaffenhet att kunna av Kungl. Maj:t godkännas.

Vad slutligen angår det i propositionen innefattade förslaget om ställande till Kungl. Maj:ts förfogande av ett belopp av 30 miljoner kronor att användas för eventuellt behövt stöd åt andra kreditinrättningar, ämnar utskottet längre fram under riksdagen avgiva särskilt utlåtande i anledning av detta förslag; vilket utskottet härigenom får för riksdagen

anmäla.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu är föremål för prövning, och med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 346 och II: 509, må bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att å statens vägnar teckna och erlagga likvid för förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget till belopp av 100 miljoner kronor ävensom lämna samma bolag lån intill sammanlagt belopp av 115 miljoner kronor, allt på i huvudsak följande villkor:

1. Förlagsbevisen å tillhopa 100 miljoner kronor skola löpa med 5.5 procent ränta. Förlagslånet skall hava samma rätt som bankens 5.5 procent förlagslån av år 1925. Förlagsbevi-

sen, som i den mån så finnes lämpligt må av riksgäldskontoret försäljas, skola vara till fullo inlösta senast den 15 juni 1940. Skandinaviska kreditaktiebolaget är berättigat att, i den mån lånet alltjämt befinner sig i riksgäldskontorets ägo, när som helst inlösa större eller mindre del därav. Därest avbetalning verkställs å 1925 års förlagslån, skall samtidigt minst samma belopp i riksgäldskontoret tillhöriga förlagsbevis av det nya lånet inlösas.

2. Å omförmälda lån å intill 115 miljoner kronor skall ränta utgå efter en räntefot, som med en procent överstiger riksbankens officiella diskonto för växlar på högst tre månader, dock lägst efter 5.5 procent. För lånet pantförskrivs vissa i riksbanken nu belånade eller andra likvärdiga förbindelser å motsvarande belopp med tillhörande säkerheter.

Lånet är amorteringsfritt under åren 1932 och 1933. Varje följande år amorteras en tiondel av ursprungliga beloppet, med rätt för Skandinaviska kreditaktiebolaget att när som helst inbetala hela lånet eller göra större avbetalningar än som sålunda stipulerats.

3. Under punkterna 1) och 2) angivna belopp utbetalas under villkor, att ett antal svenska affärsbanker på depositions- eller kapitalräkning hos Skandinaviska kreditaktiebolaget insätta ett belopp av tillhoppa 40 miljoner kronor, bundet på ett år, varvid förutsättningen är, att minst halva beloppet kommer att kvarstå ytterligare ett år.

4. Så länge riksgäldskontoret innehar någon del av det under punkten 1) omnämnda förlagslånet eller det under punkten 2) omförmälda lånet ej är till fullo guld, äger Skandinaviska kreditaktiebolaget icke till sina aktieägare utdela mer än högst 5.5 procent eller, med avrundning uppåt, 8 kronor per aktie. För år 1931 må ej någon utdelning lämnas.

Stockholm den 4 april 1932.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *C. E. Svensson, Gustafsson* i Stensholm, *Lindgren, Johansson* i Östersund, *Johansson* i Friggeråker, *Ström* i Lidköping*, *Stendahl* och *Möller*;

från andra kammaren: herrar *Bäcklund, Lovén, Svensson* i Betingetorp, *Wikström, Ryberg, Carlsson* i Solberga, *Wigforss* och *Leffler*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

av herrar *C. E. Svensson, Ström* i Lidköping, *Möller, Bäcklund, Lovén* och *Wigfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I syfte att erhålla — — — — — dock lägst efter 5.5 procent (lika med utskottets utlåtande sid. 6—8).

Vad härefter angår frågan om begränsning av rätten till utdelning åt bankens aktieägare, innebär Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende att, så länge staten innehar någon del av förlagslånet å 100 miljoner kronor eller lånet å intill 115 miljoner kronor icke är tillfullo guld, bolaget icke skulle äga utdela mer än högst 5.5 procent eller, efter avrundning uppåt, 8 kronor per aktie. I motionen II: 509 har ifrågasatts, att såsom villkor för stödaktionen skulle stadgas förbud mot varje utdelning till aktieägarna, så länge av staten försträckta belopp icke återbetalats eller statsmakterna efter prövning annorlunda medgivit. För sin del vill utskottet i detta avseende framhålla, att någon utdelning till aktieägarna uppenbarligen icke kan ifrågakomma, förrän bankens ställning blivit på sådant sätt konsoliderad, att verkliga vinstmedel kunna anses stå till förfogande. Detta förutsätter i sin tur, att erforderliga avskrivningar ägt rum och att tillgångarna äro upptagna till fullt betryggande värden. I syfte bland annat att ernå garantier för att dessa synpunkter i tillbörlig mån beaktas, kommer utskottet i det följande att föreslå en särskild anordning i fråga om kontroll över bankens verksamhet. Då frågan om förutsättningarna för utdelning och om utdelningens storlek emellertid blir beroende av den kommande tidens ekonomiska utveckling, synes det icke vara lämpligt att i förväg angiva någon viss utdelningsprocent som den rimliga eller den högsta, enär en dylik anordning kunde giva anledning till den missuppfattningen, att aktieägarna skulle kunna göra anspråk på den nämnda utdelningen.

I detta sammanhang har utskottet, såsom nyss antytts, ansett sig böra ingå på den i motionen I: 346 berörda frågan om kontroll från statens sida över banken. Då utskottet funnit sig kunna tillstyrka en stödaktion från statens sida av den storlek, som Kungl. Maj:t föreslagit, har det syntts utskottet vara oeftergivligt, att staten säkerställer en mera effektiv kontroll över bankens verksamhet och skötsel än som är möjlig genom bank- och fondinspektionen eller på de vägar, som eljest kunnat stå till buds. Lika litet som en enskild långivare bör staten underlåta att bevaka sina intressen hos gäldenären. Då det gäller en så avsevärd lånetid och ett så omfattande företag, som här avses, torde detta icke kunna ske med mindre ett särskilt ombud för staten sättes i tillfälle att kontinuerligt följa bankens verksamhet och utveckling.

Det synes lämpligt, att riksgäldskontoret såsom långivare å statens vägnar anförtros uppgiften att utse ett sådant ombud. Ombudet torde böra erhålla

ställning såsom jourhavande direktör i banken. Med avseende å den jourhavande direktörens uppgift må framhållas, att han icke bör deltaga i beslut om beviljandet av krediter eller avslutandet av andra bankaffärer. Han bör emellertid närvara vid styrelse- och direktionssammanträden med rätt att där yttra sig om föreslagna affärer av alla slag, därvid uppmärksamhet givetvis i främsta rummet bör ägnas åt sådana transaktioner, som äro av större omfattning eller innebära större engagemang eller vilka eljest äro av beskaffenhet att inverka på statens intressen såsom fordringsägare. Därest den jourhavande direktören finner viss åtgärd anmärkningsvärd, bör han därom göra anmälan hos riksgäldskontoret. Alldeles särskilt bör han övervaka, att icke genom en oförsiktig utdelningspolitik bankens möjligheter att infria sina förbindelser försvåras eller företaget eljest tillfogas skada. Han bör sålunda följa arbetet med uppgörande av bankens bokslut och därvid tillse, att erforderliga avskrivningar äga rum. Banken bör icke äga rätt att besluta utdelning till aktieägare, därest ej jourhavande direktören uttryckligen tillstyrkt utdelningen.

Närmare föreskrifter angående den jourhavande direktörens uppgifter synas böra meddelas genom av riksgäldskontoret utfärdad instruktion. Direktören torde böra åtnjuta avlöning av bankens medel med belopp, som bestämmas av riksgäldskontoret.

Oavsett det nu angivna särskilda kontrollorgan för Skandinaviska kreditaktiebolaget, som synts böra påkallas av den här avsedda stödaktionen, har utskottet emellertid vid behandlingen av förevarande ärende kommit till den uppfattningen, att den tillsyn över bankväsendet i allmänhet, som verkställes genom bank- och fondinspektionen, för närvarande icke fungerar med tillräcklig effektivitet samt att det därför får anses nödvändigt, att en förbättring av inspektionens möjligheter härutinnan åvägbringas genom en förstärkning av inspektionens arbetskrafter. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t tager denna fråga under närmare övervägande samt vidtager de åtgärder, vilka för vinnande av nämnda syfte kunna finnas påkallade.

Slutligen anser sig utskottet med avseende å Skandinaviska kreditaktiebolaget böra understryka vikten av att vissa högre löner samt arvoden, tantiem och övriga omkostnader för banken i möjligaste mån begränsas.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit — — — — i anledning av detta förslag; vilket utskottet härmed får för riksdagen anmäla (lika med utskottets utlåtande sid. 9).

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu är föremål för prövning, dels ock de i ämnet väckta motionerna I: 346 och II: 509, må bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att å statens vägnar teckna och erlægga likvid för förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget till belopp av 100 miljoner kronor ävensom

lämna samma bolag lån intill sammanlagt belopp av 115 miljoner kronor, allt på i huvudsak följande villkor:

1. Förlagsbevisen å tillhopa 100 miljoner kronor skola löpa med 5.5 procent ränta. Förlagslånet skall hava samma rätt som bankens 5.5 procent förlagslån av år 1925. Förlagsbevisen, som i den mån så finnes lämpligt må av riksgäldskontoret försäljas, skola vara till fullo inlösta senast den 15 juni 1940. Skandinaviska kreditaktiebolaget är berättigat att, i den mån lånet alltjämt befinner sig i riksgäldskontorets ägo, när som helst inlösa större eller mindre del därav. Därest avbetalning verkställs å 1925 års förlagslån, skall samtidigt minst samma belopp i riksgäldskontoret tillhöriga förlagsbevis av det nya lånet inlösas.

2. Å omförmälda lån å intill 115 miljoner kronor skall ränta utgå efter en räntefot, som med en procent överstiger riksbankens officiella diskonto för växlar på högst tre månader, dock lägst efter 5.5 procent. För lånet pantförskrivas vissa i riksbanken nu belånade eller andra likvärdiga förbindelser å motsvarande belopp med tillhörande säkerheter.

Lånet är amorteringsfritt under åren 1932 och 1933. Varje följande år amorteras en tiondel av ursprungliga beloppet, med rätt för Skandinaviska kreditaktiebolaget att när som helst inbetala hela lånet eller göra större avbetalningar än som sålunda stipulerats.

3. Under punkterna 1) och 2) angivna belopp utbetalas under villkor, att ett antal svenska affärsbanker på depositions- eller kapitalräkning hos Skandinaviska kreditaktiebolaget insätta ett belopp av tillhopa 40 miljoner kronor, bundet på ett år, varvid förutsättningen är, att minst halva beloppet kommer att kvarstå ytterligare ett år.

4. Så länge riksgäldskontoret innehar någon del av det under punkt 1) omnämnda förlagslånet eller det under punkt 2) omförmälda lånet ej är till fullo guldett, äger riksgäldskontoret utse en jourhavande direktör i Skandinaviska kreditaktiebolaget. Denne skall hava att kontinuerligt följa och kontrollera bolagets verksamhet samt till riksgäldskontoret avgiva rapporter över bolagets ställning. Han skall ägna särskild uppmärksamhet åt boksluts uppgörande och därvid tillse, att erforderliga avskrivningar äga rum.

5. Så länge riksgäldskontoret innehar någon del av det under punkten 1) omnämnda förlagslånet eller det under punkten 2) omförmälda lånet ej är till fullo guldett, äger Skandinaviska kreditaktiebolaget icke till sina aktieägare verkställa utdelning med mindre den i punkt 4) omnämnda jourhavande direktören

tillstyrkt utdelningen. För år 1931 må ej någon utdelning lämnas.» ; samt

av herrar *Stendahl, Johansson* i Friggeråker och *Ryberg*, vilka ansett den föreslagna försträckningen å 100 miljoner kronor böra lämnas i sådan form, att staten för densamma erhöles bättre rätt till betalning ur bolagets tillgångar än innehavarna av bolagets förlagsbevis av år 1925.